

Over til Skottland og England burde vi ha både kabler og broer.

100218

Man møtte et saklig, nøkternt og beskjedent England med stålsatt vilje. Hollendernes overveldende landssvikerproblem på vei til å skape bitterhet.

Biskop Berggrav er kommet hjem fra England og Holland med friske og sterke inntrykk av europeiske etterkrigsproblemer. At særlig forholdene i Holland synes å være gått dypt inn på biskopen, framgår av en samtale som en av «Morgenbladets» medarbeidere hadde med ham etter hjemkomsten i går.

— Det var nesten en glede, iallfall en trøst, uttaler biskopen, å komme ut til andre land og erfare hvordan deres problemer er minst like store som våre, for ikke å si større. Det står ikke til å nekte at om det kunne ha vært vondt her hjemme på mange måter, har Norge fredd enn noe annet land, såvidt jeg kan se. Det burde uvilkårlig gi større mot også på det som ligger foran oss.

— Hvilke problemer er det biskopen tenker på i denne forbindelse?

— Det mest nærliggende sammenligningsmateriale finner vi norske i Holland. Det indre av Holland virker bent fram kunst. Norge har i alt mistet 37 kirker under krigen. I byen Rotterdam alene er det samme antall ødelagt, for ikke å tale om Arnheim og Nijmegen og de mangfoldige andre byer og landsbyer som gjorde en helt stum når man reiste igjennom og så dem. Finnes det i Norge en jernbanevogn uten hele vinduer? Neppes. Men i Holland vil De finne ti tusener av dem, og meget få som ikke er i stykker ellers også. Jeg skal ikke regne opp alt som Holland har å slite med, men bare til slutt nevne det spesielle opprensningsproblemet.

Hvis Norge etter folketallet skulle ha fengslet tilsvarende mange som Holland, ville vi ha hatt 50 000 landssvikere i fengsel mot nå bare ca. 16 000. Ingen i Holland kunne gi det faktiske samlede tall, men statsminister Scheurman har uttalt at det sannsynligvis var omtrent 150 000. Av disse har Holland ikke rukket å pådømme svært mange tilfelle, iallfall ikke så mange som et hundre. Oppgaven er simpelthen så overveldende at man truer med å kjøre seg helt fast med den. Dette reiser et moralsk-sosialt problem hvis rekkevidde man aner ved å tenke på at hver av de 150 000 kan regnes å ha iallfall 4—5 slektninger eller nære venner som meget lett vil finne både den langsomme rettsbehandling og den enkeltvise behandling urettferdig, og som derfor blir arnested for en misnøye som grenser til bitterhet.

I ethvert rettsoppgjør av slike dimensjoner som Norges eller Hollands vil det dessuten, når det må foretas så uforberedt som tilfellet har tvunget oss til, måtte innløpe en del urettferdigheter under utøvelsen av rettferdigheten.

For Holland har altså dette dimensjonen som langt overgår de norske, og man kunne overalt i folket fornemme den samme spenning som hos oss mellom kravet om strenghet og kravet om ettergivenesshet. De hollandske kirker som under okkupasjonen har spilt en veldig nasjonal rolle anerkjent fra alle hold, sendte i de dager jeg oppholdt meg dernede ut en felleserklæring som også ble opplest i kirkene og som går ut på at den skarphet som retten krever ikke skulle mildnes, men at man måtte være klar over forskjellen på hva retten krever og hva folkeopinionen i sydblikket forlanger. Samtidig ble det framholdt noe som også i Norge har vært understreket fra kirkelig hold: at folket må se det som en samlet oppgave å løse disse spørsmål slik at de virkelig blir løst. De ikke nye harde og harde knuter blir bundet til skade for folket samliv.

— Virket hollenderne undermerket og trette fremdeles?

— Den verste sult var over, men de hadde det meget knapt. Og alle gaver, f. eks. de som var kommet fra Danmark, framkalte i hollandske hjem den samme ubeskrivelige glede som vi heroppe opplevde under krigen.

— Kunne ikke Norge hjelpe Holland på noen måte?

— Det var morsomt at De spurte, for jeg torde knapt nevne det. Men hvor inderlig gjerne jeg ville at det skjedde hvis det finnes noen utvei til det!

Trette vil jeg ikke si at hollenderne virket, fortsetter biskopen etertenksomt, men de gikk under en lav himmel hvor utsikten hverken var lang eller lys. Men gikk gjorde de, og det med bra holdning. Et folk som på mange måter er så likt vårt eget. En skulle bare ønske at vi hadde hatt grenser tilfelles med dem og kunne vandret lettere over dem enn tilfellet nå er. Kjenskapet til Norge hadde vel ikke egentlig vært så særlig levende før, men nå ble en nordmann overtalt møtt som en de hadde feltes hjerte-aksje med i livets og landets største spørsmål i de år som gikk. Det var ubegripelig glede å treffe hollenderne.

— Kunne biskopen danne seg et tilsvarende bilde av England?

— Det er jo ikke til å unngå at man danner seg et bilde i sitt eget indre, men for å kontrollere om det er rett måtte man jo foreta minst et par års undersøkelser, og imens ville bildet bli foreldet. Hvis De lar meg få lov til å uttrykke mitt private inntrykk, så kunne det formes i de ord at England igjen har knyttet nevne om arbeidsredskapen og holder på å spenne inn livremmen endog sterkere enn det på mange punkter skjedde under krigen. De har hele verdensusikkerheten over seg, de har sterke indre problemer og de har en kolossal krigsgjeld. Dertil kommer det enorme inntrykk som avisene gir dem av å leve i en a t o m a l d e r hvor deres egen private sikkerhet og store rikers eksistens kan stå på spill for noen vet

ordet av det. Men nettopp i slike situasjoner — den kunne jo på lang sikt i visse måter lignes med tiden etter Dunkerque da England også stod alene — er det at engelskmennene blir engelskmenn, og dette gjelder i like grad kvinnene. Man møtte i dag et England, saklig nøkternt og beskjedent, men med viljen like stålsatt som noensinne, et folkeferd som i frelens kamp imgyder en minst like stor respekt som det gjorde under krigen.

— Hva kan det ligge i at engelskmennene klarer å gå fra krig til fred uten avspenning i form av felleserier og lignende fenomener?

— I England ville man ikke bruke ordet pliktfølelse. Man ville ganske enkelt si: Det er noe selvfølgelig, det er tradisjon, det er slik. Og når Englands historie skal skrives, er det mulig at denne tiden kan komme til å bli karakterisert på høyde med Dunkerque og «blitzens». Engelskmennene ville formodentlig ikke selv bruke ordet moral, men de tar tingen på sin egen måte uten direkte å snakke om den. Nå viste det seg hva alle de krefter har betydd som gjennom de siste århundrer har skapt både England og Ny-England.

— Hva mener biskopen om en nærmere tilknytning mellom Englands kirker og Norges?

— Våre teologiske kanaler gikk før krigen altfor meget sørover, og vi kan i framtiden ikke legge dem altfor langt mot vest. Men over til Skottland og England burde vi ha mange kabler og helst mange broer. De er allerede på vei til virkelig gjørelse. Der er visse tradisjonelle ting i Englands kirke som hittil har skapt vanskeligheter for en fullere åpning av forbindelsen. Jeg merket ingenting til at dette vil stå i veien etter de langt dypere fellesopplevelser som kirkene på begge sider av Nord-sjøen har hatt i de siste årene.

Candia.